

บทที่ ๓

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
พระมหาจักรีบรมราชูปถัมภ์

ประวัติวิทยาสหศึกษาของข้าพเจ้า

พระราชประวัติ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพระมหาจักรีบรมราชูปถัมภ์ ทรงเป็น สมเด็จพระบรมราชาโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ มีพระนามเดิมว่า สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหาวิชราวุธ ทรงพระราชสมภพเมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๒๓ ขณะมีพระชนมายุได้ ๔ พรรษา ได้ทรงรับการสถาปนาพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนเทพทวาราวดี เมื่อยังเยาว์พระชันษาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงรับการศึกษอักษรศาสตร์และนาฏศิลป์วิทยาการโดยตรง จากสมเด็จพระบรมชนกนาถเองและจากพระอาจารย์ผู้สั่งทักแต่ละวิชาการ เมื่อทรงศึกษาวิชาภาษาไทยกับพระยาวิสุทธีสุริยศักดิ์ (ม.ร.ว. เปี้ย มาลากุล ซึ่งต่อมาเป็นเจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี) จนแตกฉานดีแล้ว ในปี พ.ศ. ๒๔๓๖ ขณะพระชนมายุได้ ๑๓ พรรษาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชบิดาทรงส่งพระองค์ไปศึกษาวิชาการ ณ ประเทศอังกฤษ ในความดูแลของ เซอร์ เบซิล ทอมป์สันผู้เคยถวายอบรมความรู้ในเบื้องต้น และมีพระยาวิสุทธีสุริยศักดิ์ เป็นพระอาจารย์พิเศษประจำองค์โดยเสด็จไปด้วย ในชั้นต้นเสด็จประทับที่เมืองแอสคอตเพื่อศึกษาวิชาภาษาอังกฤษ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๔๐ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหาวิชราวุธทรงตัดสินพระทัยเลือกศึกษาวิชาการทหาร โดยมีพันโท ซาร์ล เวอร์นอนฮูม คำรองตำแหน่งพระอาจารย์ผู้ปกครอง ปู่อุปถัมภ์คือ พ.ศ. ๒๔๔๑ จึงทรงเข้าศึกษาในโรงเรียนนายร้อยทหารบก ณ แชนดเชอสต์ และศึกษาวิชาการปืนใหญ่ที่โรงเรียนวูลิช พ.ศ. ๒๔๔๒ ได้เสด็จไปรับราชการประจำกรมทหารราบเบาเคอร์รัม กองพันที่ ๑ ณ แอลเคอร์ชอต ต่อมาได้เสด็จไปประจำหน่วยทหารภูเขาที่ ๒ ค่ายฝึกทหารปืนใหญ่ ณ โอคแฮมตัน หลังจากนั้นได้ทรงเข้าศึกษาในโรงเรียน Royal Musketry ที่ไฮธ และทรงได้รับประกาศนียบัตรพิเศษออกเป็นนายทหาร

เมื่อทรงสำเร็จวิชาการทหารแล้วสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาวิชราวุธได้เสด็จเข้าศึกษา

วิชาชั้นสูง ณ สำนักไครสต์เชอร์ช แห่งมหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด ทรงศึกษาวิชาประวัติศาสตร์และกฎหมายอย่างเชี่ยวชาญ ระหว่างที่ทรงศึกษาอยู่นี้พระองค์ทรงประชวรหนัก (โรคไส้ตัน) จึงทำให้ทรงพลาดโอกาสรับปริญญาของมหาวิทยาลัย แต่พระองค์ก็ได้ทรงเขียนวิทยานิพนธ์ทางประวัติศาสตร์ชื่อ "สงครามสืบราชสมบัติโปแลนด์" ขึ้นไว้เป็นภาษาอังกฤษ นอกจากนี้จะทรงมีพระสติปัญญาฉลาดหลักแหลมในทางวิทยาการต่าง ๆ แล้ว พระองค์ยังทรงมีพระทัยโอบอ้อมอารีทรงคล่องแคล่วงานสังคมเป็นที่รักใคร่ของนิสิตร่วมชั้น - เรียน พระองค์ได้ทรงก่อตั้งสมาคม (Cosmopolitan Society) ขึ้นในมหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด สมาคมนี้นี้เป็นแหล่งชุมนุมนิสิตซึ่งรู้จักกันแพร่หลายอยู่ระยะหนึ่ง เรเวอเรนค์ฟรานซิส แพเจต คณบดีสำนักไครสต์เชอร์ช ได้ถวายคำชมเชยสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธในจดหมายถึงเอกอัครราชทูตไทยประจำลอนดอนว่า....." พระราชจริยาวัตรของสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ระยะเวลาที่พระองค์ทรงศึกษาอยู่ยังเป็นความปลาบปลื้มใจของข้าพเจ้าเสมอ เรื่องหนึ่งถึงความสัมพันธ์ซึ่งครั้งหนึ่งข้าพเจ้าเคยเกี่ยวข้องกับพระองค์ท่าน คุณลักษณะพิเศษที่ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกเคารพและนิยมในพระองค์ได้แก่ ประการแรกพระองค์ทรงยินยอมมีสภาพความเป็นอยู่อย่างนักเรียนสามัญด้วยความเต็มพระทัยยิ่ง และประการที่สองทรงมีความอดทนและกล้าหาญอย่างยิ่งยวดขณะทรงประชวรหนัก ด้วยคุณลักษณะเหล่านี้ประกอบกับพระปรีชาสามารถฉลาดเฉลียวในการเรียนและการตัดสินใจพระทัยได้รวดเร็วฉับพลัน ทำให้ข้าพเจ้าบังเกิดเชื่อมั่นว่าสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธจะทรงใช้โอกาสใหญ่หลวงซึ่งรอคอยพระองค์อยู่ได้อย่างราบรื่น (๑)

นายโคลเซสเตอร์ เวมิสผู้เป็นพระอาจารย์พิเศษขณะสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธทรงศึกษาอยู่ ณ มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด ได้กล่าวสรรเสริญศิษย์ผู้สูงศักดิ์ของเขาว่า :

"พระองค์ทรงฉวยกำไรจากการศึกษาวิชาความรู้แขนงต่าง ๆ พระประทับอยู่ในยุโรปไว้ได้หมดทุกอย่าง พระองค์ทรงเหมาะสมกับคำสุภาพบุรุษ อย่างยิ่ง และถึงแม้ว่าจะทรงเป็นมิตรสนิทสนมกับทุกคน พระองค์ก็มีได้ทรงลี้มฐานะอันสูงศักดิ์ซึ่งโชคชตากำหนด

ไว้สำหรับพระองค์เลย ทรงมีรสนิยมทางวรรณคดีอย่างสูง ทรงอ่านหนังสือมาก และทรงมีความคิดเห็นส่วนพระองค์เกี่ยวกับเหตุการณ์ปัจจุบันของโลกเสมอ เราจะคอยเฝ้าดูฐานะของพระองค์ในอนาคตด้วยความสนใจอย่างใหญ่หลวง และด้วยความรู้สึกเชื่อมั่นว่าพระราชกรณียกิจของพระองค์จะนำผลประโยชน์สู่ประเทศมาตุภูมิของพระองค์และสร้างสรรความผาสุกแก่พระองค์เองตลอดไป"(๑)

ในขณะดำรงพระยศเป็นสยามมกุฎราชกุมาร

เมื่อสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศองค์รัชทายาทเสด็จสวรรคต พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งยังดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าอยู่นั้น ก็ได้รับการสถาปนาขึ้นดำรงตำแหน่งองค์รัชทายาทแห่งราชบัลลังก์สืบต่อไป ในปี พ.ศ. ๒๔๓๘ อันเป็นระยะเวลาที่พระองค์ยังทรงศึกษาวิชาการอยู่ ณ ภาคพื้นยุโรป เมื่อวันที่ ๑๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๘ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระสุพรรณบัตรเฉลิมพระนามว่า "สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศสยามมกุฎราชกุมาร รัชทายาทแห่งประเทศไทยในกรุงลอนดอน" ได้จัดพิธีเฉลิมฉลองพระเกียรติยศของพระรัชทายาทองค์ใหม่ขึ้นในวันที ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๓๘

ขณะสมเด็จพระบรมชนกนาถเสด็จประพาสยุโรปในปี พ.ศ. ๒๔๔๐ เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศองค์รัชทายาททรงศึกษาวิชาการอยู่ ณ ประเทศอังกฤษ ก็ได้โดยเสด็จติดตามประพาสประเทศต่าง ๆ ในยุโรปด้วย ตลอดระยะเวลาแห่งการศึกษาอยู่ในยุโรป พระองค์ในฐานะ สยามมกุฎราชกุมารได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจอย่างสูงเกียรติยิ่งแทนองค์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการเสด็จไปร่วมพระราชพิธีต่าง ๆ ของราชสำนักในยุโรป เริ่มด้วยในปี พ.ศ. ๒๔๔๐ เสด็จไปร่วมงานฉลองพระชนมายุครบ ๖๐ พรรษาของสมเด็จพระราชินีวิกตอเรียแห่งอังกฤษ พ.ศ. ๒๔๔๑ เสด็จพระราชดำเนินในงานพระราชพิธีฝังพระศพสมเด็จพระนางหลุยซา พระมเหสีของพระเจ้าคริสเตียน

ที่ ๕ แห่งเคนมาร์ค ปี พ.ศ. ๒๔๔๕ ได้ทรงร่วมงานพระราชพิธีภายในราชสำนักของยุโรปถึงสามประเทศ คือเสด็จไปในงานพระราชพิธีราชาภิเษกของพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ ๗ และพระราชพิธีฝังพระศพสมเด็จพระราชินีวิกตอเรียแห่งอังกฤษ พระราชพิธีราชาภิเษกของพระเจ้าอัลฟองโซแห่งสเปน (๑) นอกจากนี้จะเสด็จไปร่วมงานราชพิธีต่าง ๆ ในฐานะแขกผู้ทรงเกียรติแล้ว เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธยังเสด็จประพาสเยี่ยมเยียนนครหลวงของประเทศต่าง ๆ ในยุโรปโดยทรงได้รับการต้อนรับจากราชตระกูลและรัฐบุรุษสำคัญ ๆ ของยุโรปอย่างดียิ่ง จึงไม่ต้องสงสัยเลยว่าระยะเวลา ๕ ปี ที่ทรงศึกษาอยู่ในอังกฤษนั้นชื่อเสียงของประเทศไทยได้แพร่หลายเป็นที่รู้จักคุ้นเคยของบรรดาประเทศในยุโรปอย่างกว้างขวางสักเพียงใด

เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธเสด็จนิวัติสู่ประเทศมาตุภูมิในปี พ.ศ. ๒๔๔๕ โดยผ่านทางอเมริกา ระหว่างที่ผ่านประเทศสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นทรงได้รับการต้อนรับจากประมุขของประเทศทั้งสองด้วยความอบอุ่นยิ่ง เมื่อเสด็จถึงเมืองไทยพระองค์ทรงเข้ารับราชการทหาร ได้รับสถาปนาเป็นนายพลเอกราชของครีกซ์และได้ทรงทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือกิจการของสภาที่ปรึกษาราชการส่วนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. ๒๔๔๗ พระองค์ได้เสด็จออกทรงผนวชตามแบบอย่างโบราณราชประเพณี หลังจากทรงลาผนวชแล้วก็เสด็จเข้ารับราชการตามเดิม ขณะที่ยังเสด็จประพาสตามต่าง ๆ ก็ทรงทำหน้าที่เป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดินแทน ครั้งสำคัญที่สุดก็คือตอนที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินสู่ยุโรปครั้งที่สองในปี พ.ศ. ๒๔๕๐ เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธได้ทรงทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการอย่างเรียบร้อยยิ่งเท่ากับเป็นการฝึกหัดเตรียมพร้อมไว้สำหรับตำแหน่งสมเด็จพระประมุขของชาติ

เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวองค์พระปิยะกษัตริย์ของพสกนิกรชาวไทยทรงมีสุขภาพเสื่อมโทรมและเริ่มประชวรตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. ๒๔๕๓ พระอาการของ -

พระองค์ทรุดหนักลงในเดือนตุลาคม คำแถลงการณ์ของรัฐบาลแจ้งข่าวการประชวรหนักของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ ในวันที่เสาร์ที่ ๒๒ ตุลาคม ทำให้ไพร่ฟ้า - ประชากรราษฎรบังเกิดความปรีวิตกกังวลโดยทั่วหน้ากัน และในที่สุดพระองค์เสด็จสวรรคตเมื่อเวลาหนึ่งนาฬิกาของวันที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ ราชบัลลังก์จึงตกเป็นกรรมสิทธิ์โดยชอบธรรมของเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธของครุฑทายาท

เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธเสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติสืบต่อจากพระราชบิดาทรงได้รับเฉลิมพระนามว่า พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เกี่ยวกับพระราชพิธีบรมราชาภิเษกนั้นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าโปรดให้จัดทำขึ้นเป็นสองคราว คือคราวแรกเป็นงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเฉลิมพระราชมณเฑียร ไ้จัดทำขึ้นเมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๓ พระราชพิธีนี้เท่ากับเป็นการประกาศรับมอบพระราชบัลลังก์จากสมเด็จพระราชบิดา ส่วนคราวหลังนั้นเป็นพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภช ซึ่งจัดทำเป็นพระราชพิธีมหามงคลครบถ้วนตามแบบอย่างโบราณราชประเพณี ซึ่งเป็นเสมือนการประกาศว่าพระองค์ได้ทรงครอบครองสิริราชสมบัติสมบูรณ์ด้วยพระเกียรติยศแห่งพระราชมหากษัตริย์แล้ว โปรดให้จัดทำขึ้นเมื่อวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๔

เหตุที่ทำให้พระราชพิธีบรมราชาภิเษกเป็นสองงานนั้น เนื่องจากตามราชประเพณีที่เคยปฏิบัติกันมาแต่โบราณถือว่าพระมหากษัตริย์ซึ่งเสด็จผ่านพิภพจะต้องทำพระราชพิธีบรมราชาภิเษกก่อนจึงจะเป็นพระราชอาชิตีโดยสมบูรณ์ ถ้ายังมีไม่ได้ทำพระราชพิธีบรมราชาภิเษกอยู่ตราบใด ถึงแม้จะทรงดำรงตำแหน่งรัชทายาท พระนามที่ชานกัคงใช้พระนามเดิมเป็นแต่เพิ่มคำว่า "ซึ่งทรงสำเร็จราชการแผ่นดิน" เขาข้างพระนามเท่านั้น คำรับสั่งก็ยังไม่ใช้พระราโชองการจนกว่าจะได้สรรมุรธาภิเษก ทรงรับพระสุพรรณบัฏจารึกพระบรมราชนามาภิไธยกับทั้งเครื่องราชกกุธภัณฑ์จากพระมหाराชครูพรหมมเหทำพิธีราชาภิเษกแล้ว จึงเสด็จขึ้นเฉลิมพระราชมณเฑียรครอบครองสิริราชสมบัติสมบูรณ์ด้วยพระ -

เกียรติยศแห่งพระมหากษัตริย์ โดยถูกต้องตามราชประเพณี (๑) เมื่อพระเจ้าแผ่นดินองค์ใดเสด็จผ่านพิภพจึงรีบทำการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกภายใน ๗ วันบ้าง กว่านั้นบ้าง อย่างช้าเพียงภายในเดือนเศษ เพราะถือเป็นธรรมเนียมสืบต่อกันมาดังนี้ เมื่อเจ้าฟ้า - มหาชีวิตราชเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติจึงทรงพระราชดำริว่า อันประเพณีบรมราชาภิ - เษกของนานาประเทศในยุโรปนั้นถือว่าพระราชพิธีนี้เป็นงานมงคลสำคัญ โดยปรกติมักรอไว้ทำภายหลังงานพระบรมศพพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ก่อน เมื่อออกจากไวท์ทักแล้วจึงประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเป็นการรื่นเริงอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งพระเจ้าแผ่นดินและประธานาธิบดีของประเทศที่เป็นมิตรไมตรีมักส่งเจ้านายหรือขุนนางผู้ใหญ่เป็นผู้แทนไปร่วมงานเป็นเกียรติยศด้วย เกี่ยวกับเรื่องนี้พระองค์เองก็เคยเสด็จไปร่วมงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกของประเทศต่าง ๆ ในยุโรปมาหลายครั้งแล้ว อีกประการหนึ่งทรงพระราชพิจารณาเห็นว่าลักษณะการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกของไทยแต่โบราณนั้นเสมือนทำงานรื่นเริงขณะกำลังไวท์ทัก และกระทำในเวลาเร่งรัดจนไม่เปิดโอกาสให้ประเทศสัมพันธ์มิตรส่งผู้แทนมาร่วมได้เลย ดังนั้นเมื่อทรงปรึกษาราชารึกกับพระบรมวงศานุวงศ์และเสนาบดีผู้ใหญ่ ที่ประชุมจึงเห็นชอบตามพระราชดำริที่ว่าควรจะจัดระเบียบการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกทำเป็นสองครั้ง ครั้งแรกให้เป็นการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเฉลิมพระราชมณเฑียรตามโบราณราชประเพณี แต่งการเสด็จเสวยพระนครและการรื่นเริงอื่น ๆ ไว้ก่อนเมื่อถวายพระเพลิงพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงทำพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภชน์อีกครั้งหนึ่ง จัดเป็นงานรื่นเริงสำหรับประเทศและเชิญผู้แทนนานาชาติที่เป็นสัมพันธ์มิตรร่วมงานด้วย

อนึ่งการจัดทำพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเป็นสองคราวนั้นก็เคยมีเยี่ยงอย่างมาแล้วครั้งแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก โดยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเสด็จปราบดาภิเษกในปี พ.ศ. ๒๓๒๕ ทรงทำพระราชพิธีราชาภิเษกพอเป็นสังเขปครั้งหนึ่งก่อน ครั้นเมื่อทรงสร้างพระนครและปราสาทราชมนเฑียรเสร็จเรียบร้อยแล้ว

๑. จดหมายเหตุพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมเ็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาชีวิตราช -
พระมงกุฎเกล้าอยู่หัว หน้า ๑ - ๒๖

จึงทรงทำพระราชพิธีบรมราชาภิเษก โดยถูกต้องตามขนบธรรมเนียมอีกครั้งหนึ่งใน พ.ศ. ๒๓๓๘ แบบสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระบรมชนกนาถของเจ้าฟ้ามหา
 วิชาวุฒเอกก็ทรงทำพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเป็นสองคราวเหมือนกัน คือในปี พ.ศ. ๒๔๑๑ ครั้งหนึ่ง เมื่อพระองค์เสด็จออกทรงผนวชและจะกลับขึ้นครองราชบัลลังก์ตั้งเดิมก็
 ได้ทรงทำการบรมราชาภิเษกใหม่อีกครั้งหนึ่งในปี พ.ศ. ๒๔๑๖ ดังนั้นการที่พระบาทสม-
 เด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงจัดให้ประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกในรัชสมัยของ
 พระองค์ถึงสองครั้งนั้นจึงไม่ผิดโบราณราชประเพณีแต่อย่างใด

พระราชพิธีบรมราชาภิเษกเฉลิมพระราชมณเฑียรของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎ
 เกเกล้าเจ้าอยู่หัวอันเป็นพระราชพิธีครั้งแรกทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดทำขึ้นภาย
 หลังการเสด็จสวรรคตของสมเด็จพระบรมชนกนาถเพียงเล็กน้อย โดยเริ่มงานระหว่าง
 วันที่ ๓ - ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๓ เป็นพระราชพิธีภายในพระบรมมหาราชวังโดย
 เฉพาะ ส่วนพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภชอันจัดเป็นรัฐพิธีมีทหารโปรดให้แบ่งพระ
 ราชพิธีออกเป็นสามตอน คือตอนต้นตั้งพิธีทำนํ้ามนต์อภิเษกตามหัวเมืองทุกมณฑล เป็น
 เครื่องหมายว่าประชาราษฎรพร้อมใจกันนอมเกล้าถวายแผ่นดินสิ้นทั้งรัฐสีมาอาณาเขต
 ประเทศแก่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พิธีตอนต้นนี้เริ่มทำแต่วันที่ ๘ พฤศจิกายน -
 พ.ศ. ๒๔๕๔ เพื่อจะให้เวลาส่งนํ้ามนต์อภิเษกมาใช้ในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก
 สมโภชในวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๔ ทันตามกำหนดเวลา พิธีตอนกลางคือ ระ
 ราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภชในพระบรมมหาราชวัง พิธีตอนท้ายเป็นงานสมโภชเลี้ยงดู
 ขุน งานทั้งสามตอนนี้ได้จัดให้มีขึ้นระหว่างวันที่ ๘ พฤศจิกายน - ๑๐ ธันวาคม พ.ศ.
 (๑)

๒๔๕๔

๑. จดหมายเหตุพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภช พระราชมารชิตศรีสินทรมหาวิชาวุฒ
พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว หน้า ๗๕ - ๗๖

สำหรับงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภชซึ่งจัดขึ้นในพระบรมมหาชาวงวังเป็น -
การมหิฬารนั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวไคทรงเชิญผู้แทนจากนานาประ -
เทศที่มีสัมพันธไมตรีอยู่กับไทยมาเป็นเกียรติยศในงานควย บรรดาผู้แทนจากประเทศมีทั้ง -
เจ้าราชครระกุล และอัครราชทูตพิเศษ อาทิเจ้าชายวัลดิมาทรงเป็นผู้แทนของประเทศเคน -
มารคเสด็จมาพร้อมควยโอรส ๓ พระองค์ คือเจ้าชายโอเกุ เจ้าชายอิกเซล เจ้าชาย -
เอริก ผู้แทนจากประเทศญี่ปุ่นไคเกุ เจ้าชายฮิโรยะสุฟุชิมิ เจ้าชายวิลเลียมและเจ้าหญิงมารี -
ทรงเป็นผู้แทนจากประเทศสวีเดน เจ้าชายอเล็กซานเคอรแห่งเคนคและพระชายาทรงเป็น -
ผู้แทนจากรัฐบาลอังกฤษ แกรนคคูก บอริส วลาคิมิโรวิช ทรงเป็นผู้แทนจากประเทศรัสเซีย
นอกจากนี้ยังมีอัครราชทูตพิเศษจากผู้แทนประมุขตาง ๆ อีก คือนายแสมิลคันทิงผู้แทนของประ -
ชานาธิบดีสหรัฐอเมริกา เคานคบรอกคคเกิ ผู้แทนพระองค์ของพระมหากษัตริย์แห่งออสเตรเลีย
นายบีแอร ยากัง เคอมายารี ผู้แทนประธานาธิบดีฝรั่งเศส มาควิสเออ ลาเพน ผู้แทน -
พระองค์สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินอิตาลี นายพีแอร ฟอนแคร์ คอลท ผู้แทนพระองค์สมเด็จพระ -
เจ้าแผ่นดินเยอรมัน นายโคเมลา นิวเวนยูลส ผู้แทนพระองค์สมเด็จพระนางเจ้าแห่งฮอลัน -
ดา นายอาเชอรแพร์ ผู้แทนพระองค์สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินเบลเยียม คอนลิวิช พาสเทอร์
อิคเคอ โมระ ผู้แทนพระองค์ของพระมหากษัตริย์แห่งสเปน และนายแฮร์มัน เลโอโปลด์ -
เลเวนสกยอลค ผู้แทนพระองค์พระมหากษัตริย์แห่งนอร์เวย์ ในสายตางของนานาประเทศ
แล้วพระราชพิธีบรมราชาภิเษกของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในครั้งนี้ เป็น -
งานเกียรติยศมหิฬารที่สุด องค์พระประมุขของไทยทรงไคการต้อนรับอย่างฐานะแขกผู้มี -
เกียรติสูง ทรงเปิดโอกาสให้เขาเฝ้าและทรงมีพระราชปฏิสันฐารควยอย่างสนิหลสนมไคลชิด
นับไคว่าเป็นพระราชพิธีบรมราชาภิเษกซึ่งมีแขกเมืองจากนานาประ เตศมาร่วมชุมนุมมากที่สุด
และเป็นงานยิ่งใหญ่เกริกไครที่สุดเท่าที่เคยมิม่าในประเทศภาคอาเซียตะวันออก (๑) ดังนั้น
การพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภชจึงเป็นเสมือนการประกาศให้โลกไคแจ้งประจักษ์วา
อันพระมหากษัตริย์ไทยนั้นก็ทรงมีฐานะสูงเกียรติทัดเทียมกับประมุขของอารยประเทศตาง ๆ
เหมือนกัน นับแต่นี้ไทยจะไม่ตองตกอยู่ในสภาพเป็นประเทศลาหลังอีกตอไปแล้ว

กับชาติมหาอำนาจตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๓๕๕ เป็นต้นมา (๑)

อิสรภาพทางปฏิบัติซึ่งรัฐบาลไทยถูกจำกัดเพราะ ขออนุมัติตามสนธิสัญญาที่ได้ทำไว้กับต่างชาติตามความหมายของเซอร์โจเซฟ ครอสมบี้ ซึ่งยกมากล่าวข้างต้นนี้ ได้แก่เสรีภาพทางการเก็บภาษีสินค้าขาเข้าขาออกและสิทธิสภาพนอกอาณาเขตซึ่งชาวต่างประเทศมีอยู่เหนืออหิปไตยของเมืองไทย ถึงแม้ว่าองค์พระประมุขของชาติไทยจะทรงพระปรีชาสามารถนำประเทศให้รอดพ้นจากการเข้าครอบงำของมหาอำนาจตะวันตกมาได้โดยปลอดภัย ประเทศไทยไม่ต้องตกเป็นอาณานิคมของต่างชาติดังที่เพื่อนบ้านใกล้เคียงเผชิญกันอยู่ แต่ขออนุมัติของสนธิสัญญาซึ่งเริ่มขึ้นในปี พ.ศ. ๒๓๕๕ ก็ทำให้ไทยต้องสูญเสียสิทธิสำคัญของชาติถึงสองประการ โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับสิทธิสภาพนอกอาณาเขตนั้นนับเป็นการสูญเสียเอกราชของชาติอย่างหนึ่งเหมือนกัน แต่เป็นเพียงเอกราชทางการศาลเท่านั้น ถึงอย่างไรก็ยังนับว่าการสูญเสียเอกราชทางการศาลเป็นเรื่องที่หาความหมายมิได้เลย เมื่อนำมาเทียบกับเอกราชของชาติและสันติสุขของประเทศอันเป็นอุดมคติของชาวไทยทุกคน พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใคร่ครวญถึงผลร้ายของมหาภัยจากชาติตะวันตกโดยละเอียดรอบคอบแล้ว และเพื่อทรงหลีกเลี่ยงชตากรรมที่จะบังเกิดแก่ประเทศไทยเหมือนดังที่บังเกิดแก่ประเทศอื่น ๆ ในภาคตะวันออก พระองค์จึงจำต้องทรงยอมเสียผลประโยชน์ของชาติเพื่อความพอใจของมหาประเทศบาง หนึ่งผลประโยชน์เกี่ยวกับสิทธิสภาพนอกอาณาเขตที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเสียสละไปนั้น ในสมัยของพระองค์ก็ยังไม่ใช่เรื่องสลักสำคัญมากนัก เพราะจำนวนชาวต่างประเทศซึ่งเข้ามาพำนักอยู่ ณ บ้านเมืองไทยขณะนั้นยังมีจำนวนไม่มาก ทั้งกฎหมายและอำนาจศาลยุติธรรมของเราก็ยังไม่รัดกุมเพียงพอ ดังนั้นจึงเป็นความสะดวกอย่างหนึ่งที่ต่างชาติจะตัดสินคดีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามกฎหมายบ้านเมืองของเขาตลอดรัช-

1. Sir Josiah Crosby: Siam p. 26

"Although Siam has never ceased to be an independent country, her freedom of action was restricted by the various Treaties which she negotiated with foreign Powers from the year 1855 onwards."

กาลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การดำเนินงานทางค่านนี้เป็นไปอย่าง
 เรียบร้อย มิได้เป็นปัญหายุ่งยากแก่ประการใด คนไทยสมัยนั้นจึงรู้สึกเหมือนว่าไม่ได้สูญเสีย
 เสียดสิทธิ์พิเศษอะไรแก่ต่างชาติเลย ครั้นในรัชกาลต่อมาบ้านเมืองยิ่งเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้นจำ
 นวนชาวต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับการตีความหมายของสิทธิสภาพนอกอาณา -
 เขตครอบคลุมไปถึง "คนในบังคับ" ซึ่งเป็นชนชาวเอเชียด้วย ข้อผูกมัดเกี่ยวกับสิทธิ -
 สภาพนอกอาณาเขตจึงกลายเป็นความเสียเปรียบใหญ่หลวงของชาติไทย (๑) และเป็นจุด
 ประสงค์สำคัญที่พระมหากษัตริย์องค์ต่อมาทรงเพียรพยายามจะปลดเปลื้องพันธะทางอำนาจ
 ศาสน์ไให้หมดสิ้นไป "สนธิสัญญาขอที่ระบุถึงสิทธิสภาพนอกอาณาเขตได้กลายเป็นสาเหตุ -
 แห่งความปวดร้าวของชาวไทย และในที่สุดกฎหมายและศาลต่างประเทศก็ถูกยึดถือเสมือน
 เป็นการเหยียดหยามดูหมิ่น ความพยายามขจัดการบีบบังคับของสิทธิสภาพนอกอาณาเขต -
 คือจุดมุ่งหมายยิ่งใหญ่มุ่งหมายทั้งภายในและภายนอก" (๒)

เกี่ยวกับการกำจัดระบบสิทธิสภาพนอกอาณาเขตให้หมดสิ้นไปจากพื้นแผ่นดินไทย
 นั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ ได้ทรงวางรากฐานไว้มาก
 แล้ว โดยการทรงจ้างตั้งผู้เชี่ยวชาญจากกษัตริย์ชาวยุโรปมาเป็นที่ปรึกษาในการดำเนินงานแก้ไข
 ไขปรับปรุงพระราชกำหนดกฎหมายของไทย ทรงประกาศใช้ประมวลกฎหมาย ลักษณะ
 อาญาที่ได้อุปกรณ์ใหม่ในปี พ.ศ. ๒๔๔๘ และทรงปฏิรูประเบียบการศาลยุติธรรมของ
 ไทย โดยประกาศตั้งกระทรวงยุติธรรมขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๓๕ รวบรวมศาลต่าง ๆ ที่เคย
 ขึ้นอยู่กับกรมและกระทรวงอื่น ๆ มาสังกัดอยู่กับกระทรวงโดยตรง การดำเนินงานของ
 กระทรวงนี้ก็ได้ทรงจ้างหมอกฎหมายชาวต่างประเทศมาไว้เป็นที่ปรึกษา พระบาทสมเด็จพระ
 จุฬจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริว่า หากกฎหมายและขบวนการยุติธรรมของ
 ไทยเป็นที่รับรองของต่างประเทศเมื่อใดเมื่อนั้นประเทศไทยก็จะหลุดพ้นจากขอบข่ายแห่ง
 สิทธิสภาพนอกอาณาเขต พระราชกรณียกิจของพระองค์เป็นแนวทางที่ทำให้ไทยได้รับเอก
 ราชทางอำนาจศาลขึ้นต้นกลับคืนมา โดยตามสนธิสัญญาปี พ.ศ. ๒๔๕๐ (ค.ศ. ๑๙๐๗)

1. Francis B. Sayre: Glad Adventure p. 104
 2. Wendell Blanchard: Thailand Its People Its Society Its Culture p. 235

ระหว่างไทยกับฝรั่งเศส พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงยอมยกพระตะ -
 บอง เสียมราช สุริโยภณีให้แก่ฝรั่งเศส เพื่อตอบแทนการที่ฝรั่งเศสยินยอมให้ชาวอาเซีย
 ที่จะขึ้นทะเบียนเป็นคนในบังคับของนครขึ้นศาลไทย และสนธิสัญญาปี พ.ศ. ๒๔๕๒ (ค.ศ
 ๑๙๐๙) ระหว่างไทยกับอังกฤษ อังกฤษตกลงให้ชาวอาเซียที่จะเข้าอยู่ในบังคับของอัง -
 กฤษขึ้นศาลไทย เพื่อแลกเปลี่ยนกับการที่ไทยยินยอมให้สิทธิเข้าครอบครอง กลันตัน ตรัง -
 กานู ไทรบุรี และปลิส (๑) นอกจากนี้รัชกาลที่ ๕ ยังทรงคิดขอแก้ไขสนธิสัญญาที่ผูก
 มัดไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๓๘๘ แต่ความเพียรพยายามของพระองค์ไร้ผลเพราะไม่มีชาติใด
 เลยยอมคืนผลประโยชน์ที่ตนกำลังได้ของไทย

ครั้นถึงรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงดำเนิน
 พระราโชบายปกครองประเทศตามพระยุคลบาทของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้า
 อยู่หัว ทั้งในด้านการพัฒนาการเมืองให้เจริญทันสมัยยิ่งขึ้นและทางด้านการปลดพันธะ
 สิทธิสภาพนอกอาณาเขตที่เป็นเงาค้ำครอบคลุมราชอาณาจักรของพระองค์ให้หมดสิ้นไป -
 "ระหว่างรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์เสด็จพระราชดำ
 เนินไปบนแนวทางแห่งความเจริญก้าวหน้าซึ่งสมเด็จพระชนกนาถ และสมเด็จพระอัยยกา
 โศภิตทรงกรุณาไว้ให้ การที่ประเทศไทยมีฐานะอันสูงส่งอยู่ในหมู่นานาชาติของโลก
 นั้น เป็นข้อพิสูจน์ความสำเร็จของพระองค์ได้อย่างพอเพียง" (๒)

สำหรับงานด้านการปลดพันธะสิทธิสภาพนอกอาณาเขตนั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎ
 เกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักแน่ในพระราชพฤทัยว่า ครอบงำโดยที่ระบบสิทธิสภาพนอก
 อาณาเขตยังคงมีปฏิบัติกันอยู่บนแผ่นดินไทย ก็เป็นสิ่งแน่นอนที่สุดที่รัฐบาลจะไม่สามารถ -
 ปรับปรุงประเทศในด้านการค้าขาย การอุตสาหกรรมตลอดจนไม้อาจจะจัดการปัญหา -
 เรื่องชาวอาเซียในบังคับของชาติมหาอำนาจ ซึ่งเป็นต้นเหตุของความยุ่งยากนานาประ
 การให้เด็ดขาดลงได้เลย (๓) ด้วยประการฉะนี้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

1. พลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนครานุรักษ์ ปวงศประพันธ์ ประวัติการทูตไทย หน้า ๕๑-๕๓
2. W.R. Wood: A History of Thailand p. 279
3. Luang Nathabanja: Extra - Territorial In Siam p. 313

จึงทรงยึดถืองานแก้ไขสนธิสัญญาซึ่งต่างประเทศไทยเรื่องสิทธิสภาพนอกอาณาเขต เป็นพระราชโบายการต่างประเทศที่สำคัญยิ่งในรัชกาลของพระองค์ ควบคู่ไปกับพระราชโบายนี้พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ยังคงทรงเร่งงานปฏิรูปกฎหมายไทย ให้เป็นหลักแห่งความยุติธรรมตามสากลนิยมอย่างรีบด่วน โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดทำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ขึ้น ปรากฏว่าที่ออกประกาศใช้ครั้งแรกคือกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพหนึ่งและบรรพสอง ซึ่งว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ใน พ.ศ. ๒๔๖๖ รุ่งขึ้น พ.ศ. ๒๔๖๗ ได้ประกาศใช้กฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพสามว่าด้วยเอกเทศสัญญา ต่อมาได้มีการตรวจชำระประมวลกฎหมายทั้งสามบรรพนี้อีกครั้งหนึ่ง และได้ประกาศใช้บรรพหนึ่งและสองซึ่งแก้ไขใหม่ใน พ.ศ. ๒๔๖๗ ส่วนบรรพสามนั้นตรวจแก้ไขเสร็จบริบูรณ์ประกาศใช้ใน พ.ศ. ๒๔๗๒ อันเป็นระยะเวลาว่างแ่่นดินรัชกาลที่ ๗ (๑) หนึ่งระเบียบดำเนินงานของกระทรวงยุติธรรมก็ได้ทรงปรับปรุงให้ดีขึ้น โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งกรมกองต่าง ๆ และโปรดให้ยกฐานะโรงเรียนกฎหมายซึ่งตั้งขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นโรงเรียนหลวงอยู่ในสังกัดของกระทรวงยุติธรรมตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๔ ใน พ.ศ. ๒๔๖๗ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งสถานศึกษามีหน้าที่จัดระเบียบและวางหลักสูตรการศึกษาตลอดจนควบคุมกิจการของโรงเรียนกฎหมายโดยตรง (๒) นอกจากนี้ทางค่านที่ปรึกษาชาวต่างประเทศซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงริเริ่มจ้างเขามารับราชการ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าก็ทรงเล็งเห็นว่าเป็นผลดีแก่บ้านเมือง ตลอดระยะเวลาที่ทรงครองราชย์อยู่ได้โปรดให้ติดต่อจ้างที่ปรึกษาราชการชาวต่างประเทศไว้เป็นประจำ ในเรื่องเกี่ยวกับนโยบายการต่างประเทศ ทรงโปรดปรานที่ปรึกษาชาวอเมริกันมากกว่าฝรั่งชาติอื่น ทั้งนี้เพราะไม่มีมหาอำนาจชาติใดจะเหมาะสมเท่านับแต่ไทย เริ่มมีที่ปรึกษาราชการทางค่านกิจการต่างประเทศ มีเพียง มร. โอลแลงค์ ยัคเกอแมงส์ คนเดียวที่เป็นชาวเบลเยียม นอกนั้นเป็นชาวอเมริกันทั้งสิ้น (๓)

การดำเนินงานติดต่อขอแก้ไขสนธิสัญญากับต่างประเทศที่ได้ผลประโยชน์จากสนธิ

๑. วัฒนธรรมทางการศาล (จัดพิมพ์โดยสำนักนายกรัฐมนตรี พ.ศ. ๒๔๘๖) หน้า ๒๐ - ๒๑
 ๒. Ibid p. 52
 ๓. Francis B. Sayre: Op. Cit p. 84 - 85

สัญญากับต่างประเทศที่ได้ผลประโยชน์ จากสนธิสัญญานั้นย่อมเป็นปัญหาหนัก และเป็น ~~การ~~ลำบากอย่างยิ่งสำหรับประเทศซึ่งเป็นฝ่ายเสียเปรียบ เพราะธรรมชาติของชาติต่าง ๆ เหล่านั้นจะต้องไม่เต็มใจคืนผลประโยชน์ของตนให้แก่เจ้าของเดิม ยิ่งเงื่อนไขของสนธิสัญญาได้ "จำกัดเวลา ขอบเขต และแก้ไขไม่ได้" (๑) (time, limit, irrevocable) ภายแล้ว ย่อมไม่มีทางที่จะโน้มน้าวจิตใจของมหาอำนาจตะวันตกให้ยินยอมเจรจากับไทยได้เลยถึงแม้ว่าจะเป็นการกระทำเพื่อความเสมอภาคและความเที่ยงธรรมระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตามเหตุการณ์ร้ายแรงที่เกิดขึ้นเป็นชนวนมหาสงครามขึ้นในยุโรปในปี พ.ศ. ๒๔๕๗ (ค.ศ. ๑๙๑๔) ได้บังคับกาลผลดีให้แก่ประเทศไทยอย่างยิ่ง ระหว่างที่มหาอำนาจกลางกันมีเยอรมัน ออสเตรีย - ฮังการี และตุรกี ทำการสู้รบอยู่กับฝ่ายสัมพันธมิตรอันมีอังกฤษ ฝรั่งเศส เบลเยียม อิตาลี รัสเซีย ตลอดจนสหรัฐอเมริกาและประเทศอื่น ๆ อีกหลายประเทศที่เข้าช่วยเหลือในภายหลัง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ได้ทรงเฝ้าสังเกตท่าทีของคู่สงครามทั้งสองฝ่ายอย่างใกล้ชิด และทรงมีนโยบายจะรักษาความเป็นกลางของประเทศไว้ ดังพระราชปรารภใน "ประกาศว่าด้วยกรุงสยามเป็นกลางในระหว่างการสงครามที่เป็นอยู่ในยุโรป" มีใจความว่า

".....กรุงสยามมีความผาสุกอยู่โดยมีทางไมตรีอันดีอยู่กับพระมหากษัตริย์และประชานาธิปไตยของประเทศทั้งหลาย เหล่านี้กับทั้งคนในบังคับแลคนที่อยู่ในอาณาเขตของประเทศทั้งหลาย

... ด้วยเหตุว่ามีพระราชประสงค์จะให้อาณาประชานคนในบังคับฝ่ายสยาม มีความสุขแลได้ความสุขสืบไปในความสงบเรียบร้อยอันเป็นคุณหาที่สุดมิได้ นั้น แลเพื่อประโยชน์อันนี้จึงได้ตั้งพระราชหฤทัยที่จะเป็นกลางไม่เข้ากับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ในการสงครามที่กล่าวมาแล้วนั้นโดยแน่นอนแลโดยชอบธรรม" (๒) แต่แล้วในที่สุดเมื่อทรงตระหนักว่า - ฝ่ายเยอรมันเป็นผู้บุกรุกจู่โจมเอกราชของชาติอื่นก่อน เป็นฝ่ายอธรรมซึ่งก่อความวิบัติแก่

1. Francis B. Sayre: Op. Cit , p. 96
 2. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๑ หน้า ๓๑๖ - ๓๑๗

ชาวโลก พระองค์จึงทรงตัดสินพระทัยประกาศสงครามกับเยอรมันในวันที่ ๒๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๐

ประกาศกระแสพระบรมราชโองการ
ว่าด้วยการสงครามซึ่งมีต่อประเทศเยอรมนี และออสเตรียฮังการี

มีพระบรมราชโองการมานพร สรุปลีหะนาท ในพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว คำรัสเหนือเกล้า ฯ สั่งว่า ความจริงนั้นเมื่อเกิดสงครามขึ้นในยุโรปแล้ว ก็ไต่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ประกาศว่ากุธสยามเป็นกลาง แลไต่ถือแลทำตามความเป็นกลางอยู่เคร่งครัดต่อมาในเวลาที่มิสงครามอันกล่าวแล้วนั้นจนทุกวันนี้

แต่ว่าตั้งแต่ก่อนนี้มาแล้ว ไต่ทรงสังเกตดูตามทางที่สมควรจะเห็นได้ในอาการกิริยาของประเทศท่ามกลางยุโรป คือประเทศเยอรมนี ๑ กับออสเตรีย ฮังการี ๑ ซึ่งไต่กระทำการศึกนั้นแล้ว ก็กระทำให้เชื่อได้เป็นแน่ว่าประเทศทั้งสองนั้นไต่กระทำการศึกมาแลยังกระทำอยู่อีกต่อไป ในวิธีอย่างทีแก่ลงหมิ่นประมาทต่อหัวข้อใจความสำคัญของความเมตตาการุณาต่อมนุษยชน แลไม่ได้มีความนับถือต่อประเทศน้อยทั้งหลายเลย แลไม่ถือไม่ทำอย่างเปิดเผยตามความชอบธรรมแลตามสัญญาในระหว่างนานาประเทศหลายอย่างหลายทาง จนเห็นได้ว่าเป็นการสงครามอันหนึ่ง ซึ่งประเทศทั้งสองนั้นกระทำการศึกต่อการค้าขายต่อชาติมนุษย์ แลต่อความสงบเรียบร้อยของโลกทั่วไป

รัฐบาลสยามได้ยื่นคำร้องขัดขวางต่อวิธีอย่างทีประเทศเยอรมนีกับออสเตรียฮังการีได้ไต่กระทำการศึกในเวลาทีควรจะยื่น แลคำร้องเหล่านี้ประเทศเยอรมนีกับออสเตรียฮังการีก็ไม่เอาใจใส่พิจารณาว่ากล่าวตามทีสมควร จนกระทั่งจำเป็นต้องเห็นการซึ่งเป็นที่เสียใจว่า ไม่มีทางทีจะหวังอย่างใด ๆ แล้วว่าจะตกลงเข้าใจกันโดยทีแลโดยทางไมตรีได้ในช่อนั้น ฯ

เมื่อเหตุการณ์ทั้งปวงเป็นอยู่อย่างนี้ ก็ย่อมมีแต่ทางอย่างเดียวทีจะ ทรงพระราชม
คำรัสเห็นการ ในทีสกว่าความเป็นกลางนั้นจะไต่ไม่ได้อีกต่อไปแล้ว แลเมื่อสงครามนี้มี

มาถึงความสงบเรียบร้อยของไทยแล้ว ความเป็นกลางนั้นก็ไม่เป็นสิ่งจะปรารถนาเลย
อนึ่งย่อมจะเป็นหน้าที่ของกรุงสยามซึ่งเป็นสมาชิกอยู่ในหมู่ที่ชุมนุมประเทศทั้งปวงนั้น จะ
ต้องรักษาความชอบธรรมทั้งหลายในระหว่างนานาประเทศให้เป็นที่นับถือศักดิ์สิทธิ์อยู่สืบไป

เพราะเหตุฉะนั้น บัดนี้จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศแก่บรรดาคนทั้ง
ปวงผู้ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับแกการอันนี้ให้ทราบทั่วกันว่า ทางพระราชไมตรีอันเรียบร้อยซึ่งได้
เคยมีอยู่ในระหว่างกรุงสยามฝ่ายหนึ่งกับประเทศเยอรมนีและออสเตรียยังการอีกฝ่ายหนึ่ง
นั้นไต่บรรลุถึงที่สุดหมดสิ้นเสียแล้ว แลลักษณะแห่งการสงครามได้เข้ามาตั้งอยู่แทนที่วานั้น
(๑)
ควย

การที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงประกาศสงครามกับฝ่ายมหา
อำนาจกลาง โดยเข้าช่วยเหลือทางฝ่ายสัมพันธมิตร เป็นการตัดสินใจพระทัยอย่างฉับพลัน -
และทรงหยั่งรู้เหตุการณ์ภายหน้าควยพระปรีชาญาณสุขุมคัมภีรภาพ ทางพระราชไมตรีอัน
สนิทสนมระหว่างเยอรมันและไทยซึ่งมีต่อกันตลอดรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัว และยังคงดำเนินอยู่อย่างแน่นแฟ้นในระหว่างรัชกาลของพระองค์ มิได้ชัก
จูงให้ทรงหลงผิดเข้าข้างฝ่ายธรรมแต่อย่างใด ในทางตรงข้ามกลับทรงเห็นว่าถึงเวลา
แล้วที่ไทยจะต้องปลีกรัฐออกห่างจากมิตรผู้ทำลายสันติภาพของโลกโดยเด็ดขาด ดังปรา
กฏความตอนหนึ่งของพระราชดำรัสซึ่งพระราชทานแก่พระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการทั้ง
ชาวไทยและต่างประเทศ และคณะหนังสือพิมพ์ ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยในวันที่ ๒๓
กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ ว่า

"อาศัยเหตุที่งานมหาสงครามในยุโรปได้ปรากฏโดยแน่ชัดแล้วว่าเป็นสากลสง
คราม ข้าพเจ้าได้วิเคราะห์เหตุโดยถี่ถ้วนแล้วรู้สึกว่าการที่กรุงสยามจะเพิกเฉยละเลยอยู่
อีกต่อไปนั้นหาได้ไม่ และเมื่อคำนึงถึงผลประโยชน์ของกรุงสยามแลสันติภาพแห่งโลก
แล้วก็ไม่เห็นทางอย่างอื่นที่จะเลือกได้นอกจากที่จะต้องประกาศสภาพสงครามต่อประเทศ
เยอรมนีและออสเตรียยังการี ซึ่งได้เพิกเฉยต่อธรรมะระหว่างประเทศโดยไม่ลดละ

๑. หนังสือธรรม รื่องกรุงสยามประกาศสงครามต่อประเทศเยอรมันและออสเตรียยังการี
นายพลโทพระยาสิทธิราชเดโชชัยจัดพิมพ์ หน้า ๑ - ๔

รัฐบาลของข้าพเจ้าได้พยายามแล้วที่จะว่ากล่าวชักชวนในวิธีที่ประเทศท่าม -
กลางยุโรปกระทำการสงคราม โดยถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้เป็นสมาชิกในสมาคมแห่งชาติ
จะคงปฏิบัติเช่นนั้น แต่เมื่อปรากฏแล้วว่าประเทศท่ามกลางยุโรปมิได้โดยที่คือคำชักชวน
นั้น ๆ แล้ว ข้าพเจ้าจึงมารู้สึกว่าการที่กรุงสยามจะคงถือความเป็นกลางต่อไปนั้นไม่ได้
อีกแล้ว เป็นความจำเป็นโดยแท้ที่จะต้องเขาทำสงครามด้วย.....

เราทั้งหลายได้เข้าข้างฝ่ายผู้ซึ่งทำสงคราม เพื่อรักษาความศักดิ์สิทธิ์แห่งธรรมะ
ระหว่างประเทศแล้ว และจะได้ตั้งใจช่วยสัมพันธมิตรผู้กล้าหาญของเราต่อไป จนกว่าจะ
ได้มีการสงบศึกอย่างสมศักดิ์ (๑)

นอกจาก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจะทรงคัดค้านพระทัยประกาศ -
สงครามกับเยอรมันด้วยพระราชปรารภรณาคำจูงใจธรรมะครองโลกแล้ว พระองค์ก็ยัง -
ทรงมีความจำเป็นต้องคุ้มครองป้องกันเอกราชของชาติไทยจากภัยอันตรายอันจะเกิดจาก -
ฝ่ายธรรมะด้วย เพราะพระองค์ทรงสืบทราบว่าเยอรมันมีแผนการจะยึดกรุงเทพฯ -
เมืองหลวงของไทยซึ่งเยอรมันมีทรัพย์สินและผลประโยชน์ทางการค้ามากกว่าชาติอื่น ๆ
ไว้เป็นฐานทัพ ขณะนั้นมีเรือสินค้าของเยอรมันลอยลำอยู่ ณ ปากอ่าวถึง ๑๕ ลำ (๒)
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าจึงไม่ทรงวางพระทัยว่าเยอรมันจะชั่วร้าย พระองค์ได้ทรงชิง
ประกาศสงครามตัดไมตรีกับเยอรมันเสียก่อน เรือสินค้าเยอรมันทุกลำถูกบังคับให้ชักธง
ไทยและเปลี่ยนชื่อเป็นภาษาไทย ทรงปลดชาวเยอรมันที่รับราชการอยู่กับรัฐบาลไทยออก
จกประจำการ ทรัพย์สินของชาวเยอรมันทั้งหมดในประเทศไทยอยู่ในความควบคุมและ
ยึดครองของสำนักงานตรวจและใช้หนี้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖ ทรงเผชิญกับสภาพน่าอัศจรรย์คือผู้มีใช้
น้อย ในการที่ทรงเปลี่ยนแนวนโยบายของประเทศด้วยการตัดไมตรีจากเยอรมันมิตรสนิท
และทรงตั้งบังเหียนประเทศเข้าร่วมงานกับอังกฤษและฝรั่งเศสซึ่งเคยเป็นศัตรูคู่อริมาแต่
ตั้งเดิมอย่างรวดเร็วจนพลัน พฤติการณ์ของทั้งอังกฤษและฝรั่งเศสที่บีบบังคับเอาผลประโยชน์

๑. หนังสือรวบรวมเรื่องกรุงสยามประกาศสงครามต่อประเทศเยอรมันและออสเตรียยัง
การ หน้า ๑๕ - ๑๗

2. Virginia Thompson: Thailand The New Siam p. 197

โยชน์จากไทยในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทำให้บรรดาข้าราชการ
ส่วนใหญ่ของพระองค์บังเกิดความชิงชังและหวาดระแวงมหาภัยอันอาจจะเกิดจากชาติทั้ง
สองอีก (๑) อีกประการหนึ่งนายทหารหนุ่ม ๆ ซึ่งได้รับการศึกษาวิชาทหารจากต่างประเทศ
ส่วนใหญ่ก็เข้ามาจากเยอรมันจึงพากันเลื่อมใสความเก่งกล้าเข้มแข็งของกองทัพ -
เยอรมัน และต่างมั่นใจว่าฝ่ายมหาอำนาจกลางคงได้ชัยชนะ อย่างไรก็ตามความคิดเห็น
นานาประการของบรรดาข้าราชการบริพารก็มีได้ทำให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าทรงตั้ง
เลพระทัยแต่อย่างใดเลย ขณะนั้นทางฝ่ายสัมพันธมิตรกำลังโฆษณาชักชวนให้บรรดาชน -
ชาติต่าง ๆ ตั้งตนเป็นปฏิปักษ์ต่อเยอรมัน สำหรับประเทศไทยนั้นถูกแจ้งว่าจะป็นฐานทัพ
ที่มั่นคงของเยอรมันในภาคตะวันออก (๒) ดังนั้นทั้งอังกฤษและฝรั่งเศสซึ่งมีอาณานิคมประ
ชิตพรมแดนไทยจึงพยายามชักชวนให้ไทยเข้าข้างตน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าทรง
มีพระราชประสงค์จะหาวิธีใดวิธีหนึ่งทำให้ชาติทั้งสองบังเกิดความเกรงใจไม่กล้าบีบบัง
คับไทยอยู่แล้ว จึงทรงยินยอมเข้าร่วมสงครามตามคำชักชวน เพราะทรงพิจารณาอย่าง
สุขุมรอบคอบว่า การช่วยเหลือฝ่ายสัมพันธมิตรนอกจากจะเพื่อส่งเสริมความเที่ยงธรรม
รักษาความปลอดภัยของประเทศ และเพื่อเป็นนโยบายจัดการคุกคามบีบบังคับไทย
ของอังกฤษและฝรั่งเศสทั้งที่ไทยเคยเผชิญมาตลอดระยะเวลาที่ ๕ ทั้งสามประการนี้ -
แล้วพระราชปรารภอันลึกซึ้งของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับการ
ประกาศสงครามกับเยอรมันก็คือ เพื่อแผ้วถางทางให้งานดำเนินการเจรจาขอแก้ไขสนธิ
สัญญา ซึ่งเป็นพันธะอยู่เหนืออธิปไตยทางการศาลของไทยมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๕๕ ให้หมด
สิ้นไปควาย (๓)

วันที่ ๒๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ นับเป็นวันสำคัญยิ่งในประวัติศาสตร์ไทย และ
เป็นวันที่ถูกจารึก ไว้ในประวัติศาสตร์โลกว่า ขณะมหาสงครามโลกครั้งที่หนึ่งเกิดขึ้นใน

-
1. W.A. Graham: Siam p. 227
 2. Arthur J. Brown: Op. Cit. p. 63
 3. Verginia Thompson: Op. Cit p. 51

ประวัติศาสตร์โลกว่า ขณะมหาสงครามโลกครั้งที่หนึ่งเกิดขึ้นในยุโรปนั้น ประเทศไทยอันเป็นประเทศเอกราชแห่งเดียวบนแหลมทองได้มีส่วนร่วมรบเคียงบ่าเคียงไหล่กับนานาชาติผู้รักสันติสุขด้วยฝ่ายพันธมิตรให้การต้อนรับอย่างอบอุ่นยิ่ง ในการตัดสินพระทัยอย่างเด็ดเดี่ยวของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว นายเรย์มอนด์ ปวงคาเร ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสได้ส่งโทรเลขแสดงความยินดียินดีมาถวายราชการที่ ๒ ในวันที่ ๓๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ มีใจความว่า ;

ขอพระราชทานถวายพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ
พระเจากรุงสยาม ณ กรุงเพท ฯ

ข้าพระองค์ขอพระราชทานพระราชวโรกาสแสดงน้ำใจจงรักโดยจริงอันมีอยู่ในใจรัฐบาลแห่งรีพับลิกและมหาชนฝรั่งเศส เมื่อได้ข่าวว่ารัฐบาลของพระองค์ประกาศสภาพแห่งสงครามต่อรัฐบาลเยอรมันและออสเตรียฮังการีแล้วทางไมตรีอันมีอยู่ดีระหว่างประเทศฝรั่งเศสและสยามย่อมสนิทยิ่งขึ้นในขณะที่ได้ร่วมกันต่อสู้การกกดขี่อันเป็นเหตุนำมาซึ่งสากลสงครามครั้งนี้ ขอพระองค์จงทรงรับถ้อยคำอันข้าพระองค์ได้แสดงยืนยันมิตรภาพต่อพระองค์นี้ กับทั้งความยินดีแห่งข้าพระองค์ในการที่อรรคราชทูตของพระองค์ที่ ปารีส ได้มาแสดงความออกหนุนกลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับบรรดาสัมพันธมิตรทั้งหลาย (๑)

เมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ พระเจ้าเออร์ชที่ ๒ แห่งราชบัลลังก์อังกฤษก็ได้ทรงมีพระราชโทรเลขแสดงความปลาบปลื้มยินดีมาถวายพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเหมือนกัน ดังใจความว่า
ทูลสมเด็จพระเจากรุงสยาม ณ กรุงเพท ฯ

ในวันนี้ที่เป็นวันครบรอบ ๓ ปี จำเดิมแต่วันที่ประเทศของหม่อมฉันได้เริ่มเข้าสู่การประยุทธ์อันใหญ่หลวงซึ่งยังคงกระทำกันอยู่ ณ บัดนี้ หม่อมฉันมีความปรารถนาที่จะทูลแด่พระองค์ท่าน แสดงความพอใจของหม่อมฉันและประชาชนของหม่อมฉัน

๑. หนังสือรวบรวมเรื่องกรุงสยามประกาศสงครามต่อประเทศเยอรมันและออสเตรียฮังการี หน้า ๑๐๐ - ๑๐๑

ในเวลาเมื่อพระองค์ท่านได้ทรงกระทำความตกลงอันงดงามเมื่อเร็ว ๆ นี้ เพื่อนำราชอาณาจักรเขตของพระองค์เขาข้างฝ่ายธรรมาธิปไตยซึ่งบรรดาลัยประเทศสัมพันธมิตรทำยุทธยอยู่ บัดนี้ ความเห็นชอบซึ่งพระองค์ท่านและชาติสยามได้สำแดงโดยปรากฏชัดเจนนี้นี้ - ย่อมบันดาลความมีแก่ใจให้บังเกิดมีแต่บรรดาชาติทั้งหลายที่ได้ทำการประยุทธอยู่นานแล้ว และทำให้พวกมันนั้นใจยิ่งขึ้นในความมานะที่จะกระทำความพยายามสืบไป จนกว่าความมีชัยอันประกอบควมึงขวัญจะไคลลงกลางมหาภยันนาศยของ ซึ่งบัดนี้ยังคงกรโงกอิสรภาพทั้งหลายแห่งโลกนี้อยู่ (๑)

ทางฝ่ายพสกนิกรชาวไทยแม่จะมีข้าราชการบางส่วนที่มีความเห็นขัดแย้งกับการที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่ทรงตัดสินพระทัยเขาข้างฝ่ายอังกฤษและฝรั่งเศส แต่สำหรับการปกครองในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้นการดำเนินงานของพระมหากษัตริย์องค์ประมุขของประเทศสูงสุดเหนือสิ่งอื่นใด ปรากฏว่าบรรดาหนังสือพิมพ์ต่างลงบทความสนับสนุนการประกาศสงครามของรัชกาลที่ ๖ ว่าเป็นการตัดสินพระทัยที่เหมาะสมแก่สถานการณ์ที่สุด ตามหนังสือพิมพ์กรุงเทพฯ ๓ เดลิเมล์ ฉบับประจำวันที ๒๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ ไคลลงบทความสรรเสริญพระปรีชาสามารถของพระองค์ว่า

ขอถวายไชโย

ขอเชิญพวงไทยถวายไชโยแด่พระบาทสมเด็จพระปรมาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวผู้ทรงพระคุณธรรมอันมหาประเสริฐ พระองค์เป็นพระมหากษัตริย์ราชวิเศษพระองค์เอกแห่งสยามราชอาณาจักร ประกอบด้วยทรงพระปรีชาสามารถชาญชัยในสรรพวิทยาสาตราจักร ราชอาณาจักรสยามปกแผ่ไพศาลไปทั่วทุกทิศทั่วทิศในปฐภพนี้

เริ่มแต่บางประเทศได้ทำสงครามกันขึ้นในทวีปยุโรปจนเกิดมหาสงครามมาสำหรับสากลโลกยไค ๓ ปี หยอนไม่ถึงเดือน สยามได้ดำรงความเป็นกลางอยู่เป็นอย่างดียิ่งประเทศหนึ่ง

ในระหว่างราว ๓ ปีมานี้ฐานะของประเทศสยามก็นับว่าอยู่ในที่คับขันนักหนา แต่

๑. รวมเรื่องกรุงสยามประกาศสงครามต่อประเทศเยอรมัน ๓ หน้า ๑๐๔ - ๑๐๕

อาศรัยด้วยพระองค์เปรียบประดุจเป็นนายคนาวาสยามนำไปในทะเลใหญ่หน่อยหลีกเลียง โสโครก แลคลื่นลมอันเป็นมหาพายุพัฏฐะหลุมกลบกลุ่มมีควมวุ่น ใ้ปราคาจากเหตุอันใกล้ ครอบอันตรายมาไ้ ถาชาวเราทุกคนไ้ทราบขอความตลอดจะคงรู้สึกวา เป็นมหามหัศจรรย์ แลว

บัดนี้ถึงวาระที่สุดที่สยามจะทนเนยอยู่ไ้ได้ ก็เหมือนหนึ่งนาวาของเราไ้คงคอกอยู่ ในมหาสมุทรอันเป็นมรรคาคับขันกับความมรณะผจญหน้าคอกันด้วยคลื่นลมรายกระหน่ำ มายังไม่หยุด

ตลอดเวลาที่แลวมา นายคนาวาสยามของเราไ้ทรงนำไปไม่อับปางมาแลวฉนี้ ในส่วนที่ทรงนำต่อไปอีกตั้งแต่บัดนี้ ก็คงหมายถึง สวัสดิ์วิถีไ้ได้เช่นกัน ด้วยพระองค์ทรง ทรงเล็งเห็นมรรคาอยู่โดยตลอดไปร้งแลว จึงไ้ทรงเลือกคำเนินนาวาไปในทางนี้ ซึ่ง เป็นทางดีที่สุดนั้น ซึ่งจะถึงฝั่งไ้โดยสวัสดิภาพประสมมหาลาภไ้สมหมาย พระเดชพระคุณ เป็นลนเกล้าหาที่สุดมิไ้"^(๑)

การตัดสินพระทัยประกาศสงคราม เขาข้างฝ่ายสัมพันธมิตรของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นการช่วยตัดกำลังและอำนาจของเยอรมันทางภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใ้ให้หมดสิ้นโดยรวดเร็ว สามารถปลดเปลื้องใ้อังกฤษและฝรั่งเศสโล่งใจไป ไ้ค่านหนึ่ง ดังที่หนังสือพิมพ์ใหม่ ของอังกฤษฉบับประจำวันที่ ๒๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ ไ้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเข้าร่วมสงครามของไ้ไทยวา

ในวาระที่กรุงสยามไ้เข้าข้างฝ่ายสัมพันธมิตร โดยความเต็มใจเองครั้งนี้นับวา - เป็นของสำคัญอยู่ เพราะประการที่ ๑ การยุ้เหี้ยของเยอรมันในไ้ประเทศไทยซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับอินเดียจะคงระงับลง การยุ้เหี้ยนี้เยอรมันทำอยู่อย่างเข้มแข็ง ชาวเยอรมัน ไ้จ่ายทรัพย์สินและอำนาจการยุ้ยงลับ ๆ ในหมู่พวกกบฏชาวอินเดียใ้คิดรายต่ออังกฤษ แต่กรุงสยามไ้กีดขวางไ้ครคำเนินอุบายของเยอรมันมากที่สุดเท่าที่ประเทศเป็นกลางจะกระทำ ไ้ได้ และโดยการประกาศสงครามครั้งนี้นับวากรุงสยามไ้ตัดบท เสียโดยสิ้นเชิงแลว

ความประพาศิของสยามยังนับวาสำคัญอีกประการหนึ่ง คือเมื่อค่านึงคูนในเรื่อง - การค้าขาย เพราะเหตุวาเยอรมันหลายคนไ้ไ้ออกจากญี่ปุ่นและจีนไ้ได้เข้าไปอยู่ในกรุง-

๑. หนังสือพิมพ์กรุงเทพเดลิเมด ฉบับประจำวันที่ ๒๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ จากหนังสือรวมเรื่องกรุงสยามประกาศสงครามต่อประเทศเยอรมันและออสเตรียฮังการี - หน้า ๑๑๒ - ๑๑๔

สยาม และได้ไปตั้งค่านีงงานต่าง ๆ นานาเพื่อจะรักษาการค้าขายของเยอรมันทางภาค ตะวันออกไว้ แต่บัดนี้บรรดาศัตรูต่างประเทศนั้นถูกจับและถูกเนรเทศไปหมดแล้ว" (๑)

หนังสือพิมพ์ตองป๋ของฝรั่งเศสฉบับประจำวันที่ ๒๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ วิ-
จารณ์ไว้ว่าถึงแม้ไทยจะได้รับการชักชวนจากฝ่ายสัมพันธมิตร แต่การตัดสินใจเข้าร่วมสง-
ครามควยนั้นเป็นการตัดสินใจอย่างรอบคอบเด็ดเดี่ยวในฐานะประเทศเอกราช "ความ
วินิจฉัยที่รัฐบาลสยามได้กระทำแล้วครั้งนี้ เป็นปัญหาที่รัฐบาลไทยได้คำนึงถึงมานานแล้ว
ทั้งในการเตรียมและในการลงมือดำเนินการ และกรุงสยามได้ประพาศิตนในฐานะ-
ประเทศเอกราชโดยพลละตนเองแท้ ๆ" (๒)

หนังสือพิมพ์อเมริกันชื่อนิวยอร์ก เอาทลุค ฉบับลงวันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๐
ได้กล่าวยกย่องฐานะของประเทศไทยและพระปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัวรัชกาลที่ ๖ ไว้อย่างน่าฟังยิ่ง

"...มีอยู่สมัยหนึ่งในอดีตกาลซึ่งคนสำคัญกันว่า ประเทศสยามจะถูกบีบแแลกคอยู่-
ในระหว่างขากรร โกรอันแข็งของฝรั่งเศสและอังกฤษ แต่โดยบุญญาภินิหารอันเป็นมหัศ-
จรรย์ประเทศสยามก็หาได้ถูกย่ำยีไม่ ณ บัดนี้กาลเวลาได้บันดาลใหญ่เคยเป็นศัตรูแก่กัน
กลับเป็นมิตร และเป็นสัมพันธมิตรร่วมสงครามปราบปรามศัตรูและความทารุณโหดร้ายอัน
เป็นภัยสำหรับมนุษย์ทั่วไป ควยประการฉะนี้คือ อนุทรซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้แห่ง
ทวีปเอเชีย จึงกลายเป็นที่มั่นต่อต้านการรุกรานของไอเซอร์ทางทะเล

รัฐบาลแห่งประเทศสยามเป็นราชาธิปไตยลิตธิชาต แทบจะกล่าวได้ว่ามีอำนาจ-
ลิตธิชาตที่สุดในโลก แต่สมเด็จพระราชาผู้ครองราชย์คือพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรี
สินทรมหาวชิราวุธนั้น พระองค์ยังทรงอยู่ในปฐมวัย และทรงพอพระราชหฤทัยพระราช-
ทานลิตธิแก่ประชาชนมากที่สุด ในบรรดาพระเจ้าแผ่นดินที่ทรงมีพระราชอำนาจ

-
๑. หนังสือพิมพ์ไทย ฉบับประจำวันที่ ๒๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ จากหนังสือรวมเรื่อง
กรุงสยามประกาศสงครามต่อประเทศเยอรมันและออสเตรียฮังการี หน้า ๑๓๒-๑๓๓
 ๒. หนังสือพิมพ์ตองป๋ ฉบับประจำวันที่ ๒๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ จากหนังสือรวมเรื่อง
กรุงสยามประกาศสงครามต่อประเทศเยอรมันและออสเตรียฮังการี หน้า ๑๓๔

.....พระองค์ทรงพระปรีชาญาณอันไม่รู้หลักหยั่งเท่าถึงการ ซึ่งเป็นลักษณะที่โนไป -
เลียนเรียกว่า "ความสามารถในเชิงปกครอง" เหมือนกับสมเด็จพระชนกาธิราชแลสม
เด็จพระไปยดาธิราชของพระองค์ พระองค์ทรงไม่พระทัยรักใคร่ในพศกนิกรของพระองค์^(๑)
ทั้งทรงรับความจงรักแห่งเขาทั้งหลายนั้นโดยเต็มทีด้วย อนึ่งพระองค์ทรงพระปรีชาเฉียบ
แหลม มุ่งแต่จะทรงประกอบพระราชกรณียกิจอันมีประโยชน์มหาศาลแก่ประเทศไทยชาติเสมอ

หลังจากที่ประเทศไทยประกาศสงครามกับฝ่ายมหาอำนาจกลางแล้ว พระบาทสม
เด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงมีพระราชประสงค์จะส่งกองทหารออกไปร่วมทำสง -
ครามในยุโรปด้วย เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นประจักษ์ว่าไทยมีความเต็มใจ -
อย่างแท้จริงที่จะช่วยส่งเสริมธรรมะระหว่างประเทศให้ทรงไว้ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ นอกจาก
นี้กองทหารซึ่งจะเดินทางสู่สมรภูมิในยุโรปยังจะได้นำธงของชาติไทยไปพริ้วสะบัดแผ่เกียรติ
คุณของประเทศเป็นพยานว่าชาติไทยใคร่ร่วมทำการสงคราม เสมอหน้ากับมหาประเทศต่างๆ
เกี่ยวด้วยเรื่องนี้เองจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนแปลงลักษณะของธงชาติไทยจาก
ธงช้างเผือกเป็นธงไตรรงค์เพื่อให้ทัดเทียมกับนานาอารยะประเทศยิ่งขึ้น อนึ่งทหารที่จะ
ออกเดินทางไปราชการครั้งสำคัญนี้รัชกาลที่ ๖ ทรงให้จัดแบ่งเป็นกองบินทหารบก ขาง
เครื่องยนต์ และเจ้าหน้าที่หน่วยพยาบาล และเนื่องจากเป็นราชการพิเศษเชิดชูตาพระ
องค์จึงพระราชทานโอกาสให้ทั้งทหารและพลเรือนอาสาไปทำการรบตามแต่ใจสมัคร -
กองทหารอาสาทั้งสามเหล่าของไทยออกเดินทางสู่ประเทศฝรั่งเศสอันเป็นยุทธภูมิสำคัญ
ในเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๖๑ และได้ร่วมช่วยเหลือฝ่ายสัมพันธมิตรอยู่จนกระทั่งสงคราม
สงบ

มหายุทธสงครามโลกครั้งแรกยุติลงเมื่อรัฐบาลเยอรมันลงนามในสนธิสัญญาสงบ -
ศึกกับฝ่ายสัมพันธมิตรบนรถไฟที่เมืองแคมเปญในประเศฝรั่งเศส เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน
พ.ศ. ๒๔๖๑ และการประชุมทำสนธิสัญญาคาพิทโตเริ่มขึ้น ณ พระราชวังแวร์ซายส์
ตั้งแต่วันที่ ๑๘ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๑ โดยมีผู้แทนของประเทศฝ่ายสัมพันธมิตรเข้าร่วม
ประชุม ๕๓ ประเทศ ในจำนวนนี้มีผู้แทนของประเทศไทยรวมอยู่ด้วย ซึ่งได้แก่พระองค์
เจ้าจรัญศักดิ์ กฤษณากรเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงปารีส หม่อมเจ้าไตรทศพร พันธ

๑. หนังสือพิมพ์นิวยอร์กอาทลคนับประจำวันี่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ จากหนังสือรวม
เรื่องกรุงสยามประกาศสงครามต่อประเทศเยอรมันและออสเตเรียฮังการี หน้า ๑๖๘-
๑๗๖

เทวกุล และพระยาพิพัฒน์ ~~พงศ์~~^{โกษา} ตามสนธิสัญญาสันติภาพแวร์ซายส์ที่เยอรมันลงนามในวันที่ ๒๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๖ กับทางฝ่ายสัมพันธมิตร ผู้แทนไทยก็มีส่วนร่วมลงนามด้วย ระหว่างการประชุม ณ แวร์ซายส์ที่ประชุมของชาติมหาอำนาจโคตกลางตั้งสันนิบาตชาติขึ้น ตามขอเสนอของนายวูดโรว วิลสัน ประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศและเพื่อดำรงไว้ซึ่งสันติภาพของโลก บรรดา ประเทศฝ่ายสัมพันธมิตร เริ่มมีฐานะเป็นสมาชิกขององค์การสันนิบาตชาติตั้งแต่วันที่ พ.ศ. ๒๔๖๓ เป็นคนไป องค์การนี้สลายตัวลงเมื่อเกิดมหาอุทกสงครามโลกครั้งที่สอง (๒)

ในฐานะที่ไทยประกาศตนเข้าข้างฝ่ายสัมพันธมิตรและสงครามไปร่วมรบ ณ สมรภูมิยุโรป ประเทศไทยจึงมีสภาพเป็นฝ่ายชนะสงครามเช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ การเลิกวางตนเป็นกลางของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พิสูจน์ผลให้เห็นว่า.... "ประเทศไทยได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมสงครามกับทางฝ่ายชนะ โดยสามารถรอดพ้นจากการคุกคามของอักษรมุสลิมและฝรั่งเศสซึ่งมุ่งจะยึดเอาไว้เป็นรัฐในอารักขาอย่างเด็ดขาด และกลับกลายเป็นการแผ่ดวงทางในการแก้ไขสนธิสัญญาต่าง ๆ ที่ผูกมัดไทยให้หมดสิ้นไปด้วย" (๓) การเข้าร่วมสงครามมิได้ทำให้ไทยต้องรับภัยอันตรายกระเทือนความสงบสุขของประชาชนแต่อย่างใด ไทยไม่ต้องมีหนี้สินอันเกิดจากการสงครามอย่างประเทศอื่น ในทางตรงกันข้ามกลับได้ครอบครองทรัพย์สินสมบัติของชนชาติเยอรมัน ซึ่งกำลังดำเนินธุรกิจอยู่อย่างกว้างขวางในนานเมืองไทยขณะนั้น หลังสงครามสงบไทยแม้จะเป็นเพียงประเทศเล็กแต่ก็ได้รับยกย่องให้มีฐานะเท่าเทียมกับประเทศใหญ่ ได้เข้าร่วมในที่ประชุมทำสนธิสัญญาสันติภาพ ณ พระราชวังแวร์ซายส์ เสมอหน้ากับมหาประเทศ และได้ดำรงตนเป็นสมาชิกของสันนิบาตชาติอันเป็นองค์การประสานสันติสุขระหว่างประเทศด้วยกันนั้นอาจสรุปได้ว่า.... "มหาอุทก-สงครามเป็นจุดตั้งคนอย่างใหม่ในความสัมพันธ์ต่างประเทศของไทย เพราะทำให้การบีบบังคับของลัทธิจักรวรรดินิยมจากชาวยุโรปจบสิ้นลง และได้เป็นแนวทางสำคัญให้ไทยเป็นอิสระภาพจากอิทธิพลภายนอกอาณาเขตและจากการควบคุมทางการเงินของต่างชาติ" (๔)

๑. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๖ หน้า ๒๐๕
 ๒. Hayes and Cole History of Europe p.378
 ๓. Verginika Thompson: Op Cit p. 52
 ๔. Wendell Blanchard Op Cit p. 227

การที่ผู้แทนของไทยมีโอกาสดูเข้าร่วมชุมนุมอยู่ในหมู่ชาติมหาอำนาจ ณ พระราชวังแวร์ซายส์นั้น เป็นเสมือนการประกาศแก่นานาประเทศว่า ไทยได้มีส่วนร่วมดำเนินงานสนับสนุนความเที่ยงธรรมระหว่างประเทศให้สัมฤทธิ์ผลขึ้น ความเที่ยงธรรมระหว่างประเทศอันเป็นจุดประสงค์ประการสำคัญที่รกรุงังมหาอำนาจและบรรดาประเทศอื่นทั่วโลกเข้าร่วมทำการสงคราม แต่ในการที่ประเทศไทยยังถูกผูกมัดอยู่ด้วยสนธิสัญญาไม่เสมอภาคอันเป็นเสมือนขี้กบคอบีบคั้นไทยมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๕๒ นั้น ก็เท่ากับว่าไทยซึ่งยอมรับรบมาทั้งฝ่ายสัมพันธมิตรยังมิได้รับการปฏิบัติอย่างเที่ยงธรรมจากชาติมหาอำนาจ ดังนั้นถ้อยแถลงของผู้แทนไทยที่ประกาศแก่ที่ประชุมสันติสมาคม จึงเป็นข้อสะกิดเตือนใจให้มหาอำนาจต่าง ๆ ซึ่งมีศักยภาพผูกพันอยู่กับไทยระลึกถึงความจริงในข้อนี้ ดังปรากฏใจความของถ้อยแถลงของผู้แทนไทยว่า

เราทั้งหมดใคร่รวมเบียดบังใหญ่โตโดยมีจุดประสงค์เพื่อรักษาสิทธิของชาติเล็ก ๆ และการปฏิบัติแห่งมนุษยธรรม ดังที่ใดมีการประกาศบ่อยครั้งว่าเราทำสงครามเพื่อป้องกันมนุษยชนเอ๋ยให้พ้นภัยจากผู้แข็งแรง และเพื่อขจัดความอยุติธรรมต่าง ๆ อันเกิดจากสงคราม มันไม่ใช่สิทธิและความชอบธรรมคอกหรือในการที่ไทยควรจะเป็นอิสระจากข้อมุกมัดของสนธิสัญญาไม่เสมอภาคแต่สมัยโบราณ ซึ่งไม่มีเหตุผลพอเพียงที่สัญญาอันจะคงอยู่ในเมื่อสถานการณ์ของประเทศได้เปลี่ยนแปลงไป ? (๑)

ในบรรดาผู้แทนของประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ ซึ่งร่วมประชุมอยู่ ณ เวิร์ชายส์ บุคคลแรกที่แสดงให้ปรากฏชัดว่าอำนาจแห่งการปฏิบัติต่อกันอย่างเสมอภาคและยุติธรรมเป็นสิ่งที่ทุกชาติควรรักษาไว้ให้คงอยู่อย่างศักดิ์สิทธิ์ คือประธานาธิบดีวูดโร วิลสัน ประธานของสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้กล่าวสนับสนุนคำขอร้องของผู้แทนไทยและให้คำมั่นว่า

.....สหรัฐอเมริกาจะให้สัญญาใหม่แก่ไทย เพื่อแก้ไขลบล้างอำนาจสิทธิสภาพ -

นอกอาณาเขตดั้งเดิม และจะให้ไว้เพื่อเป็นภาระแห่งความยุติธรรม อย่างอิสระ
(๑.)
โดยปราศจากราคาค่างวคืดใด ๆ

จากคำยืนยันของประธานาธิบดีวูดโรว วิลสัน ซึ่งกล่าวแก่ผู้แทนไทยในที่ประชุม
สันติสมาคมนี้อย่างเด่นชัด แสดงถึงความหวังของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในอันที่
จะทรงปลดปล่อยฐานะของประเทศไทยให้พ้นจากการบีบบังคับของสนธิสัญญาไม่เสมอ
ภาคซึ่งเริ่มปรากฏขึ้น พระองค์ได้ทรงเตรียมงานเพื่อแก้ไขสนธิสัญญากับสหรัฐอเมริกา
เป็นชาติแรกทันที โดยทรงพระราชดำริว่า เมื่อประเทศมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกา
ได้ประกาศความตั้งใจของตนและยินยอมดำเนินการแก้ไขสนธิสัญญากับไทย เป็นชาติแรก
แล้วประเทศอื่น ๆ ก็ย่อมต้องโอนอ่อนผ่อนปรนแก้ไขไทยตามอย่างสหรัฐอเมริกา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย